

۱۶ جوزا ۱۳۸۱

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

گزارش بررسی وضعیت حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در جریان منازعه مسلحانه در شهر کندز

تصویر: شهر سازی کندز

گزارش بررسی وضعیت حقوق بشر و حقوق بشردوستانه
در جریان منازعه مسلحانه در شهر کندز

مقدمه

کمیسیون به‌عنوان یک نهاد ملی حقوق بشر، به تاریخ ۱۳۸۱/۳/۱۶ بر اساس فرمان رئیس‌جمهور افغانستان و مفاد توافقنامه بن تأسیس گردید. با تصویب قانون اساسی در سال ۱۳۸۲ و تسجیل ماده ۵۸ در آن، مبنای محکم قانونی یافته و با تصویب قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان در سال ۱۳۸۴، مبنای عمل، اهداف، صلاحیت‌ها، وظایف و تشکیلات کمیسیون تعریف گردید. بر اساس ماده دوم این قانون، "کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان" در چوکات دولت جمهوری اسلامی افغانستان تأسیس شده و به طور مستقل فعالیت می‌نماید و در انجام فعالیت‌های خویش، احکام قانون اساسی، قانون مذکور و سایر قوانین نافذ کشور را ملاک عمل قرار می‌دهد."^۱

نظارت بر رعایت حقوق بشر، تعمیم و حمایت از حقوق بشر، نظارت از وضعیت و چگونگی دسترسی افراد به حقوق و آزادی‌های بشری، بررسی و تحقیق تخلفات و موارد نقض حقوق بشر و اتخاذ تدابیر به‌منظور بهبود و انکشاف وضعیت حقوق بشر در کشور از اهداف پنج‌گانه کمیسیون است.^۲ ماده بیست و یکم قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان مهم‌ترین وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون را طی ۳۵ فقره تعریف نموده و رسمیت بخشیده است. بررسی تخلفات و موارد نقض حقوق بشر و جمع‌آوری اسناد، مدارک، شواهد و معلومات در مورد آن، از صلاحیت‌ها و وظایف مندرج در این ماده می‌باشد که برای کمیسیون مقرر شده است.

جنگ‌های داخلی یکی از عرصه‌های است که در آن نقض‌های گسترده و فاحش حقوق بشر روی می‌دهد، کمیسیون مستقل حقوق افغانستان بر مبنای وظایف و صلاحیت‌های قانونی پیش‌گفته، همواره بر جریان منازعات

۱. وزارت عدلیه، قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، شماره مسلسل جریده رسمی: ۸۵۵، تاریخ نشر: ۱۳۸۴، ماده دوم (۲)

۲. همان، ماده پنجم (۵)

▲ شورای ولایتی کندز

مسلحانه داخلی در کشور نظارت نموده و با تحقیق و بررسی قضایای نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در جریان منازعات، تهیه و نشر گزارش ها و اعلامیه های مطبوعاتی و ارائه سفارشات و پیشنهادات واضح به طرف های درگیر در جنگ داخلی کشور، سعی بر کاستن از خشونت و اعمال غیر انسانی حین مخاصمات مسلحانه بین دولت و مخالفان مسلح آن نموده است.

گزارش حاضر ماحصل تحقیق و بررسی قضیه حمله مخالفان مسلح دولت بر شهر کندز است که طی آن موارد گسترده و فاحش نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه ارتکاب یافته و پیامدها و تبعات ناگواری به همراه داشته است. کمیسیون از بدو وقوع این حادثه، از روند منازعه نظارت کرده، با اعزام یک هیئت و توظیف کارمندان در ولایات همجوار، قضیه را مستندسازی کرده و تاکنون سه^۳ عنوان اعلامیه مطبوعاتی نیز صادر نموده است.

تمام اصول و قواعد مربوط به حقوق بشردوستانه و حقوق بشر را که ناظر بر مخاصمات مسلحانه داخلی معیار ارزیابی

۳. کمیسیون مستقل حقوق بشر، اعلامیه های مطبوعاتی، آدرس: <http://www.aihrc.org.af/home/all-pressrelease>

خویش قرار داده است؛ تلفات ملکی، قتل های هدفمند و خودسرانه، تجاوز جنسی، شکنجه و لت و کوب، استفاده از افراد ملکی به حیث سپر انسانی، گروگان گیری، غارت و تاراج دارایی های عامه و شخصی، ایجاد محدودیت بر دسترسی افراد به خدمات عمومی (غذا، آب آشامیدنی، خدمات صحتی و آموزشی، برق، ترانسپورت و غیره)، مسدود کردن راه های مواصلاتی، زمینه سازی برای فرار زندانیان، بیجاشدن خانواده ها، برخورد ناسالم و غیر انسانی با اسیران جنگی و ممانعت از ارایه کمک های بشردوستانه به افراد نیازمند، از موضوعات اصلی گزارش حاضر می باشد.

این گزارش به اساس معلومات دقیقی که از طریق تحقیق و مشاهده مستقیم کارمندان کمیسیون در شهر کندز، انجام مصاحبه با مراجع با اعتبار نظیر شاهدان عینی، آسیب دیدگان، بزرگان قومی، مسئولان شفاخانه ها، فعالان و رضاکاران حقوق بشر، نماینده گان مردم در شورای ولایتی، مسئولان ارگانه های امنیتی و سایر مراجع دولتی ذیصلاح و ذیربط، به صورت حضوری و تلفونی، حاصل شده، تهیه گردیده و اینک به دست نشر سپرده می شود. باید یاد آوری نمود که گزارش حاضر معلومات اولیه از قضیه کندز را ارائه می دهد، پس از بهبود وضعیت امنیتی شهر کندز و فراهم شدن زمینه تحقیق گسترده تر، گزارش تفصیلی و مستند تر دیگر، تهیه و به دست نشر سپرده خواهد شد.

حقوق بین‌المللی بشردوستانه و مسئولیت طرفهای متخاصم

حقوق بشردوستانه، مجموعه قواعد قراردادی یا عرفی بین‌المللی است که بر رفتار طرفهای متخاصم در مخاصمات مسلحانه (بین‌المللی یا غیر بین‌المللی) حاکم بوده و تمام طرفهای درگیری مسلحانه ملزم به رعایت آن می‌باشند. منبع اصلی حقوق بشردوستانه، چهار کنوانسیون معروف به کنوانسیونهای چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ هستند. این چهار کنوانسیون به تاریخ ۱۲ آگست ۱۹۴۹ به تصویب کنفرانسی که به منظور ایجاد کنوانسیونهای بین‌المللی برای حمایت از قربانیان جنگ در ژنو تشکیل شد، به تصویب رسیده و همگی در ۲۱ اکتوبر ۱۹۵۰ لازم‌الاجرا شدند.

دو پروتکل الحاقی به این کنوانسیونها نیز بعداً تصویب شدند که یکی مربوط به حمایت از قربانیان منازعات مسلحانه بین‌المللی و دیگری مربوط به حمایت از قربانیان منازعات مسلحانه غیر بین‌المللی (داخلی) است. هردوی این پروتکلها در تاریخ ۸ جون ۱۹۷۷ به تصویب کنفرانس دیپلماتیک ژنو در مورد تأیید مجدد و توسعه قوانین بین‌المللی بشردوستانه قابل اجرا در منازعات مسلحانه رسیدند و در تاریخ ۷ دسامبر ۱۹۷۸ لازم‌الاجرا شدند.^۴

در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی تمام قواعد مندرج در کنوانسیونهای پیش‌گفته و پروتکلهای الحاقی آن قابل رعایت است. اما ماده ۳ مشترک کنوانسیونهای ۱۹۴۹ ژنو و پروتکل الحاقی شماره ۲ کنوانسیونهای متذکره، قواعد ناظر به مخاصمات مسلحانه داخلی را مقرر داشته و قواعد پیش‌بینی شده در این دو سند و سایر قواعد عرفی بین‌المللی، در منازعات مسلحانه داخلی قابل اعمال بوده و تمام طرفهای متخاصم در این گونه جنگها، مکلف به رعایت این دسته قواعد می‌باشند.

نقض جدی و فاحش حقوق بشردوستانه، جنایت جنگی تلقی می‌گردد که در حیطه صلاحیت محکمه جزایی بین‌المللی می‌باشد؛ محکمه جزایی بین‌المللی در سال ۱۹۹۸ تأسیس گردیده و صلاحیت رسیدگی به چهار جنایت؛ نسل‌کشی، جنایت علیه بشریت، جنایت جنگی و جنایت تجاوز (جنایت علیه صلح) را دارا می‌باشد. این محکمه به جنایاتی رسیدگی می‌کند که پس از لازم‌الاجرا شدن اساسنامه و الحاق آن کشور به اساسنامه و لازم‌الاجرا شدن اساسنامه در مورد آن دولت، ارتکاب یافته باشد.^۵

دولت افغانستان در سال ۲۰۰۳ اساسنامه محکمه جزایی بین‌المللی (ICC) را امضاء نموده و به آن الحاق کرده است. این محکمه بین‌المللی صلاحیت رسیدگی جنایات را که در این کشور ارتکاب می‌یابد دارا بوده و دولت افغانستان می‌تواند قضایایی را که قادر به رسیدگی آن نیست و یا امکانات لازم را جهت رسیدگی آن ندارد، به این محکمه ارجاع بدهد.

۴. دکتر حسین مهرپور، نظام بین‌الملل حقوق بشر، انتشارات اطلاعات، سال ۱۳۹۰، ص ۲۵۱

۵. گریانگ ساک کیتی شیاوزری، حقوق بین‌المللی جزایی، ترجمه بهنام یوسفیان، انتشارات سمت، چاپ دوم ۱۳۹۱، ص ۶۲

موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در کندز

حوالی ساعت ۱۰ شب دو شنبه، مورخ ۶ میزان ۱۳۹۴ حملات مسلحانه مخالفان مسلح دولت، از چندین استقامت بر مربوطات شهر کندز و نواحی آن آغاز گردیده و در مرحله اول حوزه های اول، دوم و سوم تحت تصرف نیروهای مخالفین دولت قرار گرفت. بعد از گذشت چند ساعت جنگ به شهر و ادارات دولتی و غیر دولتی کشانیده شد. در مراحل بعدی حوزه های امنیتی، مقام ولایت، قوماندانی امنیه، ریاست امنیت ملی و دیگر ادارات بدست مخالفین دولت افتاده و تمامی پرسونل آنها به میدان هوایی متواری گردیدند و تا پایان روز سه شنبه شهرک سردوره که دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر نیز در آن موقعیت دارد، توسط مخالفان مسلح دولت اشغال گردید.

باتجدید قوا، نیروهای امنیتی دولت افغانستان، از تاریخ ۹ میزان حملات خود را آغاز نموده و قسمت های از شهر را آزاد کردند. براساس آخرین اطلاعاتی که بدست آمده است، به تاریخ ۲۰ میزان شهر تصفیه شده اما هنوز هم نیروهای مخالف مسلح دولت در اطراف شهر حضور دارند و در برابر نیروهای امنیتی دولت افغانستان می جنگند. رویهمرفته، به مدت ۱۵ روز شهر کندز میدان جنگ میان نیروهای دولتی و مخالفان مسلح آن بوده است.

از آغاز حملات مخالفان مسلح دولت بر شهر کندز و تصرف شهر تا اکنون، موارد گسترده و فاحش نقض حقوق بشر توسط مخالفان مسلح دولت ارتکاب یافته و باعث قربانی شدن افراد غیر نظامی که هیچ سهمی در جنگ افروزی نداشته اند، شده است. در این قسمت گزارش آن دسته از قواعد مربوط به حقوق بشردوستانه که ناظر به مخاصمات مسلحانه داخلی است و موازین حقوق بشر که در هر حالتی (جنگ و صلح) قابل رعایت می باشد و در جریان مخاصمه مسلحانه کندز نقض شده است، به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می گیرد.

قتل و کشتار هدفمند و عمدی افراد

زندگی موهبت الهی و حق طبیعی و بشری انسان است، هیچ شخص بدون مجوز قانونی از این حق محروم نمی گردد.^۶ قانون اساسی افغانستان، اعلامیه جهانی حقوق بشر و کنوانسیون حقوق مدنی و سیاسی به وضاحت تمام این حق را، به عنوان یکی از حقوق بنیادین بشر به رسمیت شناخته و رعایت آن در تمام شرایط و حالات، جنگ و صلح، الزامی می باشد.

به همین ترتیب ماده ۳ مشترک کنوانسیون های ژنو، صدمه وارد کردن به جسم و جان و به خصوص قتل را به هر شیوه و شکلی که صورت بگیرد، ممنوع قرار داده و طرفهای درگیر جنگ را مکلف نموده است که این قاعده حقوق بشردوستانه را در هر حالتی رعایت کنند.^۷ قتل شامل کشتار عمدی اسرای جنگی و کشتار غیر نظامیان ساکن مناطق جنگی به صورت خودسرانه می گردد.

۶. دولت جمهوری اسلامی افغانستان، قانون اساسی، مصوب سال ۱۳۹۲، ماده ۲۳

۷. کمیته بین المللی صلیب سرخ، کنوانسیون های بین المللی ژنو، مصوب ۱۹۴۹، ماده ۳ مشترک

یافته های تحقیقاتی کمیسیون نشان می دهد که گروه طالبان پس از تصرف شهر کندز، شماری از مردم را به قتل رسانده که قتل ۳ نفر از غیرنظامیان که ابتداء از خانه های شان دستگیر شده و سپس به صورت فجیعانه ای به قتل رسیده اند، برای کمیسیون تثبیت شده است. دلیل قتل این افراد، از سوی گروه طالبان، وابستگی آنها به ادارات دولتی خوانده شده است. آنگونه که تصریح گردید، قتل افراد به صورت خودسرانه در هر شرایط و حالتی ممنوع بوده و تخطی آشکار از حقوق بین المللی بشردوستانه و موازین حقوق بشر محسوب می گردد.

هدف قرار دادن افراد غیر نظامی

تمام طرفهای درگیر جنگ، داخلی و بین المللی، مکلف اند حین درگیری های مسلحانه اشخاص، اموال و محلات غیرنظامی را هدف قرار ندهند. این اصل از قواعد اولیه و اساسی حقوق بشردوستانه است و در تمام منازعات مسلحانه قابل اعمال می باشد.

شواهد و مدارک دریافت شده توسط کارمندان کمیسیون نشان می دهد که در جریان مخاصمه مسلحانه در شهر کندز، حدود ۵۰ نفر از افراد ملکی کشته و بیش از ۳۵۰ تن دیگر زخمی شده اند که به تعداد ۶۲ نفر از مجروحین به شمول ۱۳ طفل و ۷ زن به شفاخانه ولایتی تخار انتقال داده شده اند. از این میان یک تن از سر معلمین لیسه شبانه توسط نیروهای مخالفین دولت کشته شده است. به اساس اظهارات یک تن از کارمندان کمیسیون که شاهد عینی میباشد به تعداد ۱۵ تن از افراد ملکی حین فرار از خانه هایشان در ساحه میدان پخته در مسیر راه هدف قرار گرفته و کشته شده اند. ۵ تن دیگر از افراد ملکی در ساحه بالا حصار ولایت کندز کشته و ۲۵ تن دیگر زخمی شده اند.

قابل یاد آوری است که آمار فوق از طریق شفاخانه های فعال در شهر کندز دریافت شده و آنعه از افراد ملکی که کشته و یا زخمی شده اما به شفاخانه ها منتقل نشده اند، در این آمار شامل نیست. بنابر این، شمار تلفات ملکی به مراتب بیشتر از آنچه در این گزارش ذکر شده می باشد و دریافت دقیق این آمار، تحقیقات بیشتری را می طلبد.

همچنان در پی حمله هوایی نیروهای بین المللی حامی دولت، بر شفاخانه سازمان داکتران بدون مرز در شهر کندز به روز شنبه، ۱۱ میزان ۱۳۹۴ خورشیدی، به گفته پزشکان بدون مرز، ۲۲ نفر (۱۲ کارمند این نهاد و ۱۰ بیمار) به قتل رسیده و ۳۷ نفر (۱۹ کارمند شفاخانه و ۱۸ زخمی و بیمار) زخمی شده اند.

آنگونه که تصریح گردید، جمعیت ملکی و افراد ملکی نباید هدف حمله قرار گیرند. حملاتی که هدف آن ایجاد ترس و وحشت در بین مردم ملکی باشد، ممنوع است^۸. بنابر این هدف قرار دادن اشخاص و محلات غیر نظامی، تخطی از اصول و قواعد حقوق بشردوستانه بین المللی است و تمام طرفهای درگیر مخاصمات مسلحانه مکلف به رعایت این دسته از قواعد بشری و انسانی بوده و باید تمام تدابیر لازم را جهت حفاظت از افراد و محلات غیر نظامی اتخاذ نمایند.

۸. کمیته بین المللی صلیب سرخ، پروتکل دوم الحاقی کنوانسیون های ژنو، مصوب سال ۱۹۷۷، بند ۲ ماده ۱۳

تجاوز جنسی

تجاوز جنسی، نقض آشکار کرامت انسانی است، به موجب ماده بیست و چهارم قانون اساسی، آزادی و کرامت انسان از تعرض مصئون است، زیرا کرامت انسانی، هم مصداقی از حقوق بنیادین بشر بوده و هم از اصول اساسی حقوق بشر می باشد. بنابر این در هیچ حالتی (جنگ و صلح)، هیچ شخصی نمی تواند از این قاعده بنیادی تخطی نماید. در ماده ۳ مشترک کنوانسیون های ژنو و سایر اسناد لازم الرعایه حقوق بشردوستانه، تجاوز جنسی ممنوع قرار داده شده و مقرر شده است که تمام طرفهای درگیری مسلحانه به کرامت انسانی احترام گذاشته و مرتکب تجاوز جنسی نشوند.

به موجب اسناد بین المللی متذکره، کلیه اشکال سؤاستفاده جنسی که با اجبار، تهدید و با استفاده از زور یا ارعاب نسبت به تمامیت اخلاقی و جسمی فرد صورت گیرد، ممنوع است و ارتکاب آن موجب مسئولیت عاملان آن می باشد.

برخی شواهد و دلایل دریافت شده توسط کارمندان کمیسیون، نشان می دهد که در جریان جنگ کندز، مخالفان مسلح دولت مرتکب تجاوز جنسی شده اند، به همین ترتیب برخی از سازمانهای بین المللی و رسانه ها نیز گزارش های مبنی بر وقوع این جنایت را به نشر سپرده اند. به همین ترتیب دفتر مقام ریاست جمهوری با نشر اعلامیه ای، اعلام کرده است که "طالبان بر نوامیس و عزت مردم تجاوز کردند." علاوه بر آن برخی از بیجاشدگان نیز به کارمندان کمیسیون اظهار داشته اند که تعدادی از زنان در خانه های شان توسط افراد متعلق به گروه طالبان مورد تجاوز قرار گرفته اند.

اما با توجه به محدودیت های امنیتی و سنتی - اجتماعی، قربانیان تجاوز به ندرت حاضر به اظهار نظر در این زمینه می شوند و از جانب دیگر چون تا هنوز شهر کندز ناامن است و نمی شود به شاهدان عینی دسترسی کافی پیدا کرد، کمیسیون نتوانسته است دلایل، مدارک و شواهد قابل استناد برای اثبات وقوع جنایت تجاوز بدست بیاورد. اما تحقیقات در این زمینه ادامه دارد و در گزارش تفصیلی بعدی یافته های تحقیق به نشر سپرده خواهد شد.

استفاده از سپر انسانی

حقوق بشردوستانه بین المللی، استفاده از سپر انسانی در جریان مخاصمات مسلحانه را ممنوع نموده است، چنانکه در ماده ۲۸ کنوانسیون چهارم ۱۹۴۹ ژنو، مقرر داشته است که "نمی توان از حضور شخصی که مورد حمایت است، برای مصئون نگهداشتن بعضی نقاط یا مناطق از عملیات جنگی استفاده کرد."

اما یافته های تحقیقی کمیسیون نشان می دهد که مخالفان مسلح دولت همواره از سپر انسانی جهت رسیدن به اهداف نظامی خویش استفاده کرده و یکی از تاکتیک های آنان استفاده از سپر انسانی بوده است. در جنگ کندز نیز

مخالفین مسلح دولت از این تاکتیک استفاده نموده و نیروها و تسلیحات نظامی خود را در خانه های مسکونی قرار داده تا از این طریق مانع از هدف گیری این اهداف از سوی نیروهای امنیتی دولت افغانستان شوند. اکثریت قاطع سنگرهای مخالفان مسلح دولت در مناطق مسکونی بوده که هنوز از وجود غیر نظامیان تخلیه نشده و افراد ملکی در آن زندگی می کرده اند.

آنگونه که تذکر رفت، استفاده از اماکن عامه و محلات مسکونی که در آنجا افراد ملکی حضور داشته و زندگی می کنند و یا اینکه کشاندن جنگ به محلات مسکونی و افراد ملکی، در قوانین بشردوستانه بین المللی استفاده سپر انسانی گفته می شود و به موجب شق ۲۳، جزء ب، بند ۲ ماده ۸ اساسنامه محکمه جزایی بین المللی، " بهره بردن از حضور سکنه یا افراد غیر نظامی، برای مصئون داشتن نقاط، مناطق یا نیروهای نظامی خاص در مقابل عملیات به هنگام مخاصمه ای مسلحانه، از مصادیق جنایت جنگی به شما می رود."

گروگان گیری

گروگانها افراد غیر نظامی و بیگناه قلمرو اشغال شده هستند که به طور غیر قانونی، اغلب با توسل به زور و با تهدید به مرگ، از آزادی خود محروم می شوند.^{۱۰} دستگیری و توقیف این افراد به عنوان یک اقدام پیشگیرانه علیه طرف مقابل یا به منظور تضمین تحقق وعده ای از سوی آن و یا هم به منظور استفاده از آنها برای ارباب و سرکوب نیروهای طرف مقابل، صورت می گیرد. گروگان گیری، به هر منظور و هدفی که صورت گرفته باشد، به موجب ماده ۳ مشترک کنوانسیون های چهارگانه ژنو و سایر اسناد موجود در این زمینه، ممنوع است.

کمیسیون در جریان تحقیق و بررسی قضیه کندز، دریافته است که مخالفان مسلح دولت، بیشتر از ۱۰۰ نفر از افراد ملکی و منسوبین قوای امنیتی را به گروگان گرفته و بعد از یک سلسله تحقیقات توسط سارنوالان وقضات خود، تعدادی را رها کرده و تعداد دیگر را به جای نامعلوم منتقل نموده اند. هر چند شمار رها شده ها و گروگانهای باقی مانده، دقیقاً روشن نیست اما یک تن از رها شده ها به کارمندان کمیسیون گفته اند که پس از ادای سوگند مبنی بر کار نکردن در ادارات دولتی، آزاد گردیده اند.

تخریب، تاراج و غارت اموال عمومی و خصوصی

پس از سقوط شهر کندز، گروه مسلح مخالف دولت، تمام دفاتر و ادارات دولتی را طی سه مرحله به تاراج برده و حداقل ۶ اداره دولتی (دفتر شورای ولایتی، شاروالی، مدیریت مبارزه با مواد مخدر، حوزه اول پولیس، ریاست انکشاف دهات و ریاست شهرسازی) و دفتر سازمان ملل متحد (یوناما) در کندز را حریق نموده اند. امکانات رسمی و دفتری، نظیر وسایط نقلیه، کامپیوتر، میز چوکی و حتی اسناد رسمی دولتی از ادارات متذکره به غارت برده و به عنوان غنیمت جنگی مصادره کرده اند. دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، دفتر ساحوی سازمان ملل متحد (یوناما)، دفتر ساحوی کمیساری عالی ملل در امور پناهندگان، دفتر مقام ولایت، و ... از دفاتری است که

▲ دوکان کوچه حاجی میری

توسط این گروه به تاراج رفته و اموال، دارایی ها و امکانات آن غارت شده است.

علاوه بر ادارات دولتی و عامه، برخی از نمایندگی های بانک های خصوصی نیز به تاراج رفته و وسایل دفتر و اداری آن غارت شده است. در عین حال بیشتر از ۱۹ دکان در مناطق مختلف شهر کندز، در جریان جنگ حریق شده است که در نتیجه حریق این دکانها، خسارات هنگفتی بر مالکان آن وارد آمده است. در حالیکه به موجب ماده ۳ مشترک کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو که ناظر بر مخاصمات مسلحانه داخلی است، تخریب و تاراج اموال عمومی و خصوصی ممنوع بوده و طرفهای درگیر جنگ نباید به تخریب و غارت نامشروع و دلبخواهانه اموال خصوصی یا عمومی، حتی اموال متعلق به طرف متخاصم، پردازد.

بیجاشدگی داخلی

منع کوچ اجباری افراد و جمعیت های غیر نظامی، یکی از قواعد لازم الاجرای حقوق بشردوستانه ناظر بر مخاصمات مسلحانه داخلی است؛ طرف های درگیر جنگ نباید به دلایل مرتبط با منازعه مسلحانه، ملکی ها را مجبور (مستقیم

▲ دوکان های سرچوک

یا غیر مستقیم) به ترک محل زندگی شان کنند.^{۱۱} مجبور نمودن غیر مستقیم بدین معنی است که گاهی لازم نیست افراد غیر نظامی به طور فیزیکی وادار به ترک محل زندگی خود شوند، بلکه هرگاه یک طرف متخاصم با اراعات و ایجاد وحشت زمینه های بیجاشدن مردم را فراهم کند، در واقع مرتکب کوچ اجباری مردم شده است.

گروه طالبان با تهدید، هدف قرار دادن اماکن غیرنظامی و نقض مکرر حقوق بشردوستانه در جریان منازعه مسلحانه در کندز، به صورت تخمینی در حدود ۱۴۰۰۰ خانواده را که به طور اوسط ۷۰ الی ۱۰۰ هزار نفر می شود، مجبور به ترک محل زندگی شان کرده اند. اکثریت بیجاشدگان به ولایات کابل، تخار، بغلان، مزارشریف، سمنگان و بدخشان متواری شده اند. برخی از این خانواده ها نه تنها مجبور به ترک محل زندگی خود شده بلکه تامرهای شمالی کشور رسیده و شرایط بد زندگی را تجربه کرده اند. با توجه وخامت اوضاع آوارگان و بیجاشدگان داخلی ناشی از منازعه مسلحانه در شهر کندز، به موجب قاعده ۱۳۱ حقوق بشردوستانه عرفی، باید کلیه اقدامات ممکن اتخاذ گردد تا غیر نظامیان آواره در شرایط رضایت بخشی از لحاظ سرپناه، بهداشت، سلامت و ایمنی و تغذیه به سربرده و اعضای خانواده ها پراکنده نگردند.^{۱۲}

۱۱ . کمیته بین المللی صلیب سرخ، پروتکل دوم الحاقی کنوانسیون های ژنو، بند ۲ ماده ۱۷

۱۲ . کمیته بین المللی صلیب سرخ، حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی، جلد اول، نشر مجمع علمی و فرهنگی مجد، چاپ اول ۱۳۸۷، قاعده ۱۳۱، ص ۶۶۲

تخریب رسانه ها و تهدید و تخویف خبرنگاران و فعالان حقوق بشر و جامعه مدنی

خبرنگاران غیر نظامی در مخاصمات مسلحانه مورد احترام و حمایت هستند، علاوه بر منع حملات علیه خبرنگاران، رویه های عرفی موجود حاکی از آن است که خبرنگاران در انجام فعالیت های حرفه ای خود در رابطه با یک منازعه مسلحانه، باید تحت حمایت قرار بگیرند. این قاعده به منزله یک قاعده عرفی در مخاصمات مسلحانه بین المللی و داخلی قابل اعمال است.^{۱۳} همچنان از این قاعده چنین استنباط می شود که علاوه بر خبرنگاران، فعالان حقوق بشر و جامعه مدنی نیز از مزایای این قاعده می تواند برخوردار باشد. زیرا مصئونیت آنان در جریان جنگ، مبتنی بر اصل ممنوعیت حمله بر غیر نظامیان است.

علی رغم ممنوعیت حمله بر خبرنگاران، در جریان جنگ کندز، دفاتر ۷ رسانه محلی غارت شده و وسایل کاری و دفتری آنان به تاراج رفته است؛ رسانه ها و رادیوهای محلی نظیر روشنی، چراغ، زهره، کیهان، رادیو کندز، بدلون و رادیو و تلویزیون ملی، از رسانه های محلی هستند که هدف تاراج و تخریب مخالفان مسلح دولت قرار گرفته اند. در عین حال طالبان خبرنگاران، فعالان جامعه مدنی و حقوق بشر را براساس لیست از قبل تعیین شده مورد تعقیب قرار داده و پس از تسلط به شهر کندز به جستجوی آنان پرداخته اند.

به همین ترتیب گروه طالبان، به تاریخ ۲۰ میزان ۱۳۹۴ به نشر اعلامیه ای از جانب کمیته امور نظامی خود، اعلام نمود که تلویزیونهای "طلوع نیوز" و "یک" از جمله "اهداف نظامی" هستند و با آنها به عنوان "افراد دشمن" برخورد می کنند. طالبان همچنان در این اعلامیه نوشته اند که "پس از این هیچ کارمند، نطق، دفتر، تیم خبری و خبرنگاران این تلویزیون ها مصونیت ندارند." در حالیکه به موجب بند ۲ ماده ۴ پروتکل دوم الحاقی کنوانسیونهای ژنو، تهدید به دهشت افگنی و اعمال تروریسی در برابر رسانه ها و سایر افراد تحت حمایت، تخطی آشکار از موازین حقوق بشر و خصوصاً حقوق بشردوستانه است.

زمینه سازی برای فرار زندانیان

مخالفین مسلح دولت به محض اینکه داخل شهر کندز شده اند دروازه های محبس مرکزی ولایت کندز را به روی تمامی محبوسین و توقیفی ها باز کرده و زمینه فرار ۶۵۹ نفر زندانی (۱۱۱ توقیفی، ۴۹۱ محبوس و ۵۷ تن محجوز از مرکز اصلاح و تربیه اطفال) را مساعد کرده است. اکثریت زندانیان فراری، محکومان به مجازات شده و مرتکب جرایم خطرناکی از قبیل قتل، تجاوز جنسی، سرقت مسلحانه شده بودند، طالبان آنها را فراری دادند تا از آنها در جنگ علیه دولت افغانستان استفاده نمایند.

در میان زندانیان فراری، به تعداد ۳۵ زندانی زن نیز حضور داشته اند؛ برخی از منابع ادعا کرده اند که طالبان این زندانیان را با خود برده اند اما دلایل و شواهد قابل اعتمادی در این زمینه وجود ندارد و از سرنوشت این دسته از زندانیان هیچ اطلاعی در دست نیست.

این عمل مخالفان مسلح دولت، تخطی از احکام نافذ کشور بوده و نقض روشن حقوق قربانیان جرایمی است که توسط مجرمان فراری نقض گردیده است و از سوی دیگر مجرمانی که از زندان به این وسیله رها شده اند، به مجرمان متکرر تبدیل می شوند و بار دیگر مرتکب جرم شده و حقوق سایر شهروندان را به مخاطره مواجه خواهند کرد.

کمک های انسان دوستانه

از آغاز حمله مخالفان مسلح دولت بر شهر کندز، تمام افراد ساکن در آن شهر از حق داشتن سرپناه، حق برخورداری از خدمات آموزشی و صحتی و حق دسترسی به غذا و آب آشامیدنی و سایر خدمات عمومی نظیر برق و ترانسپورت، محروم شده اند. حقوق پیش گفته از حقوق مسلم بشری شهروندان و از شرایط اساسی یک زندگی آبرومندانه و عزتمند است. در عین حال به موجب ماده ۱۴ پروتکل دوم الحاقی کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو، "قرار دادن افراد و جمعیت های غیرنظامی در معرض گرسنگی، تخریب، منتقل نمودن و جابجا کردن اموال و متعه ضروری برای بقاء جمعیت ملکی، مانند مواد خوراکی، ... و تأسیسات آب آشامیدنی، ممنوع است."

براساس یافته های تحقیقاتی کمیسیون، از آغاز جنگ در شهر کندز تا اکنون، تمام دانشگاه ها و موسسه تحصیلات

عالی تعطیل شده که و محصلان آن از درسهای این سمیستر محروم گردیدند. ۱۱۳ باب مکتب که شامل ۴۳ لیسه می شود تعطیل شده و در حدود ۱۰۰ هزار متعلم از حق دسترسی به خدمات آموزشی محروم شده اند. با بازگشایی دوباره دانشگاهها و مکاتب، بازهم اثرات روانی ناگوار ناشی از جنگ بر روان دانشجویان و دانش آموزان باقی مانده و شاید تا یک سمیستر دیگر روند تدریس در دانشگاه ها و مکاتب به روال عادی برنگردد.

به همین ترتیب به تعداد ۱۰ باب شفاخانه خصوصی و دولتی و کلینیکهای صحتی مسدود گردیده و نزدیک به ۳۰۰ هزار نفر برای مدت ۱۵ روز از دسترسی به آب آشامیدنی و برق محروم گردیده اند. در عین حال در زمان جنگ، تمام افراد ساکن در شهر کندز کاملاً در محاصره مخالفان مسلح دولت بوده و راه های مواصلاتی آن مسدود بوده است.

یافته های تحقیقی کمیسیون نشان می دهد که وضعیت افراد و جمعیت های غیر نظامی در شهر کندز و ولایات همجوار و شهر کابل وخیم بوده و نیازمند کمک های انساندوستانه مراجع دولتی و غیر دولتی هستند. در عین حال " افراد آواره حق دارند که داوطلبانه، بلافاصله پس از پایان شرایطی که ایشان را وادار به آوارگی کرده است، در امنیت کامل به خانه یا محل سکونتشان باز گردند."^{۱۴}

نتیجه گیری

یافته های گزارش حاضر نشان می دهد که در جریان منازعه مسلحانه در شهر کندز، قواعد ناظر به مخاصمات مسلحانه داخلی (غیر بین المللی) که بیشترین در ماده ۳ مشترک کنوانسیونهای ۱۹۴۹ ژنو، پروتکل دوم الحاقی کنوانسیونهای متذکره و قواعد عرفی مربوط به حقوق بشردوستانه، مقرر شده است، به صورت گسترده نقض گردیده و از آن تخطی صورت گرفته است.

قتل های هدفمند و خودسرانه، تلفات ملکی و هدف قرار دادن افراد و محلات غیر نظامی، تجاوز جنسی، تخریب، تاراج و غارت محلات، اموال و اماکن غیر نظامی، استفاده از سپر انسانی، گروگان گیری، ایجاد محدودیت بردسترسى افراد به خدمات عمومی (غذا، آب آشامیدنی، خدمات صحتی، برق، ترانسپورت و...)، مسدود کردن راه های مواصلاتی، زمینه سازی برای فرار زندانیان و مجبور شدن خانواده ها به ترک محل زندگی خود، از تخطی های است که در جریان منازعه مسلحانه کندز ارتکاب یافته و مسئول تمامی این تخطی ها به استثنای بمباردمان شفاخانه داکتران بدون مرز، گروه طالبان و افراد وابسته به آن گروه می باشد.

نقض جدی و گسترده حقوق بشردوستانه به موجب اسناد بین المللی مربوطه، جنایت جنگی بوده و مستوجب رسیدگی و بررسی همه جانبه و پیگرد قانونی مرتکبان آن می باشد. در جریان منازعه مسلحانه کندز، آنگونه که در

متن گزارش تصریح شده است، جنایت جنگی ارتکاب یافته که با تحقیق و بررسی بیشتر، ابعاد گسترده آن روشن تر خواهد شد.

پیشنهادات

کمیسیون مستقل حقوق بشرافغانستان، براساس آنچه در متن گزارش آمده است، موارد زیر را به دولت افغانستان، جامعه جهانی و گروه های مسلح مخالف دولت، پیشنهاد و سفارش می نماید و از تمام طرفهای درگیر می خواهد که به سفارشات کمیسیون توجه جدی نمایند:

1. به مخالفین مسلح دولت یکبار دیگر تذکر داده می شود که؛ تمام طرفهای درگیر مخاصمات مسلحانه داخلی به موجب مفاد کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو و پروتکل های الحاقی آن و حقوق بشردوستانه عرفی، به شمول شورشیان مخالف دولت، ملزم به رعایت قواعد بشردوستانه در جریان منازعه مسلحانه بوده و تخطی از این قواعد بشری و انسانی، موجب مسئولیت هریک از طرفهای تخطی کننده می باشد.
2. به مخالفان مسلح دولت باردیگر توصیه می شود که دست از جنگ کشیده و به این منازعه مسلحانه که همه روزه از افراد بیگناه این وطن قربانی میگردد، پایان بدهد. تخطی از موازین حقوق بشر و حقوق بشردوستانه به عنوان حقوق طبیعی سلب ناپذیر، ممنوع بوده و مرتکبان نقض آن در تمام حالات، شرایط و زمان، قابل پیگرد و تعقیب عدلی می باشد.
3. از دولت افغانستان جداً تقاضا می شود که قضیه سقوط شهر کندز را مورد بررسی همه جانبه قرار دارد و به موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه رسیدگی نموده و تمام افرادی را که منسوب به نیروهای مخالف مسلح دولت بوده و مرتکب نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه شده اند، مورد بازپرس و تعقیب عدلی قرار بدهند و زمینه های بازپرس و پاسخگویی آنان در برابر مردم را مساعد کنند.
4. کمیسیون به دولت افغانستان پیشنهاد می نماید که اگر قادر به تعقیب عدلی مجرمان جنگی و تحقیق راجع به جنایاتی که توسط مخالفان مسلح دولت ارتکاب می یابد، نیست و یا از امکانات لازم جهت رسیدگی به چنین جنایاتی برخوردار نمی باشد، قضایای جنایات جنگی را به محکمه جزایی بین المللی ارجاع بدهد تا مرتکبان این جنایات معافیت حاصل نکرده و بی کیفر نمانند.
5. به دولت افغانستان و نیروهای بین المللی حامی دولت، پیشنهاد می گردد که اصول و قواعد مربوط به حقوق بشر و حقوق بشردوستانه را جداً رعایت نموده و با رعایت اصل تفکیک، از جان و مال و کرامت غیر نظامیان حفاظت کنند.
6. با توجه به تعهدات دولت افغانستان در قبال رعایت موازین حقوق بشر و حقوق بین المللی بشردوستانه،

به نهادهای مربوطه دولتی (وزارت دفاع ملی، وزارت داخله و ریاست عمومی امنیت ملی) پیشنهاد می شود که به تمام منسوبان و نیروهای مسلح خویش، موازین حقوق بشر و حقوق بشردوستانه را آموزش داده و در صورت تخلف از این موازین، به تعقیب عدلی آنان بپردازند.

7. دولت افغانستان باید با تصویب قانون جبران خسارت، پرداخت غرامت به افراد و خانواده های آسیب دیده ناشی از جنگ را قاعده مند کرده و حق جبران خسارت و پرداخت عملی آن را تضمین نماید.

8. کمیسیون از دولت افغانستان و نیروهای بین المللی حامی آن می خواهد که قضیه بمباران شفاخانه داکتران بدون مرز را به صورت جدی و همه جانبه مورد تحقیق و بررسی قرار داده و نتایج بررسی های خود را برای مردم و شهروندان کشور اطلاع بدهند.

9. از نهادهای مربوطه دولتی تقاضا به عمل می آید تا تمام کمک های انسان دوستانه ای ملی و بین المللی را هماهنگ و بسیج نموده و به حمایت از افرادی که در شهر کندز گیرمانده بودند و بیجاشدگانی که در ولایات مختلف کشور، آواره شدند، بپردازند.

▲ تعمیر شخصی در چهار راهی مدرسه خیابان